

TUNODOÙ, BERNEZ TANGI, GWENDAL DENEZ, JAMES JOYCE HA NI

« Ya, Chêl, ar pezh divergont a igreker koz... Goût a oar miñsonardi gant i glank ?... Diori e vorn d'ober caymanted ganimp ! N'eus nemet tunodou miñson gant i jes. Ret eo e vefe remenet i jes bua Kanbre, pe a nefe bet eun tok pilon ; nemet aet a vefe i jes dinann palhplun dê Lañsogne, da gargañ penton i jes a zousilh-tan pe a Woad-ouc'h. Rup ar vilach, eur paotr trut, pa gavo ar jalod koz-se ec'h ober e voriz war ar beoz, sur, a gano pouilh d'i jes. Klevet a ray gantañ e « Santa Maria », hon raton gourd ! Ar rup vilach a voyenno da c'houeza lukann i jes. Ar c'hlinkour roget ! Pa zeuio an amzer c'hourd, e c'hall c'hoaz mont da glask Pierig paregzamp, pe da welout ar pap, pe da gillori Izabel da di pod c'houez Doue, evit kaout eur bannac'h diwar i vamm, rak plijout a ra d'ezañ mougañ ur vlewen. Met pa zeuy d'am c'houez, en uer hijan brizilhonou an Aotrou Doue, da lugna, gant e bewar lagad, ma mammel gleuz, evit suna mougaw, ha d'ober e fistoulik, e vo miñson i jes hag e vo divoaret da ric'hougnat war ar beoz. »

N'on ket sur zo bernioù tud o kompren tout ar geriennoù-se ! Me am boa bet klevet tud o tunodiñ e-kostez ar Roc'h... pa oan yaouank, ha tout se a oa gregaj evidon. Koulskoude zo gerioù aet en yezh ar pemdez, hep goût da den ! Ma, ur wezh all e rin anv eus al luc'hajoù, evel an tunodou, pe ar projur, pe c'hoazh al lang-koutur... Ur veaj dre Vreizh a-bezh. Al luc'hajoù a chom en liveoù yezh ar brezhoneg, ar pezh a c'hoarvez gant kement yezh zo : « argot » en galleg, « Slang » en saozneg...

Tud all, skrivagnerien o deus c'hoariet gant ar yezhoù ivez, evit ar c'hrouiñ lennegel. O deus c'hoariet gant ar gerioù, ar sonioù, ha lakaet o yezhoù da darzhañ evel bombezennoù e-kreiz un akademiezh poultrennek ha chomet diouzh un amzer all. Ar yezhoù a c'hall pulluc'hañ ar soñjoù skornet, hag o lakaat da zont evel c'hoarzhadennoù bras dic'hargadennek ! Pe neuze o lakaat da dont evel un dristezh par d'un devezh glav evel pan ne vefe ket mui an disterañ fiziañs en amzer o tont, en dez war-lerc'h, pe er sùn goude, pe ... biken.

Ar c'hrouiñ lennegel en deus ur perzh politikel anat : lakaat da darzhañ kanonoù klasel al lennegezh zo diskuliañ fedoù, diskuliañ stourmoù, diskuliañ youloù. An hini brudetañ moarvat a voe James Joyce, Iwerzhonad, saozneger, keuz gantañ eus ar gouezeleg, gwall drist e donkad en e vro. Penaos yezh ar brasañ niver a deu da yezh ar bihan niver, betek bezañ en arvar da vervel. Un tonkad zo hini ar brezhoneg...

En e bennoberenn *Finnegans wake* en devoa James Joyce lakaet ar saozneg da darzhañ, en ur silañ ennañ gerioù, anvioù, yezhoù estren. Krouet diwar se gerioù nevez etre saozneg, c'hoarioù-gerioù, gerioù-malizennoù, etc.

Sede amañ un nebeud arroudennoù ma vo kavet roud hag anv eus ar brezhoneg. Joyce, en hañv 1924, a oa bet e Sant-Maloù. An teodoù fall a lavar en devoa tremenet tout e amzer el levraoueg... dre ma oa amzer louz o ren d'ar c'houlz-se. Glav ha glav !

Sede eta, un doare c'hoari divinout petore gerioù brezhoneg pe o tennañ da Vreizh a gaver en e skrid, mesket gant yezhoù all, evel just :

« Sir Tristram, violer d'amores, fr'over the short sea, had passencore rearrived from North Armorica on this side the scraggy isthmus of Europe Minor to wielderfight his penisolate war. »

« Pedwar pemp foify tray (it must be) twelve. »

« When look, was light and now'twas a flasher, now moren as the glaow. »

« indigo brow »

« a brieze to Yverzone o'er the brozaozaozing sea. »

« a little mar pliche ! »

(...)

Al listenn zo hir. It da welet, aes eo kavout skrid Joyce war an Net (liammoù zo e dibenn ar gronikenn). Ur bern studiadennou uhel zo bet ivez, ha plas ar brezhoneg studiet enne !

E galleg zo bet tud o kemer un hent heñvel pe damheñvel. Anvioù brudet evel reoù Georges Pérec, pe c'hoazh Céline. Ha n'on ket evit soñjal er reuz zo bet nevez zo tro-dro d'ur ganourez, Aya Nakamura,

abalamour ne veze ket komprenet komzoù he c'hanaouennoù. Galleg koulskoude ! met savet war ar patrom aozet gant Joyce, Pérec, Céline !

Hag e brezhoneg eta ? Reiñ a ran amañ da heul un destenn gant Bernez Tangi, Patrom sillabus. Ha neuze ster ebet gant ar poizioù ? Eo, lennit mat, pep hini a c'hall kavout e alc'hwez evit mont e-barzh.

An eil zo ur barzhoneg gant Gwendal Denez, Marv ar vogalenn. Ur barzhoneg oc'h eilpennañ silabennoù, o skarzhañ ar vogalennoù tamm ha tamm : arouez marv ar yezh, petore yezh a c'hall bevañ hep vogalenn ?

Evel n'on ket paotr drouk em eus lakaet stumm leun ar barzhoneg e dibenn ar gronikenn-mañ.

Herve Bihan

Patrom sillabus

60

strujus ha skrijus hep be dañjerus
sbir iltud rom plouz salamalec
pedernec mergitur livirit ir
dec a yr er c'hlut domine mec sic
abalip hag abaluch domino
c'hoariont ha strujat kenbaraka

120

farsus ha spontus hep be niverus
sabir iltud kromm lous sal brezhonec
karadec krouadur livirit ir
tec nic ur is put dom remi sutic
babilon hag abtrukmuch kenavo
c'hoar y eontr ha struj abrakadabra

180

us ha burjudus hep be arvarus
elicsir tud kromm lous dall ha tallec
toltec ecskalibur kaniri gwir
diri dir do ut is dominus sic
hip hip hip abmutaluch kamalo
koar ri eontr hil obstat berrebeka

240

walrus balamus hep be niverus
kalir ar rut kromm fouzh val al balbec
mec pet sec primatur lavar dit pir
pim pil ir ib cut im pim pim peric
lap ha lip ha lich ha luch comodo
c'hoariont peurlipat abderama

300

domus binimus hep be dañjerus
sabir kiril pa rouz ki du bellec
bel valdec ricatur larit trots kir
an den dir er but dom nec ripitic
albalip hag albaluch amoco
ro ary eontr ha jumblat abgevara

360

600

circus um stancus hep be niverus
sabir ill tud kromm lous anthropitec
domenec aer en tür abparit rir
taer ri dir er rut dominatio mic
eskulip hag eskuluch kammedo
koar i hont ha strujat alkabala

660

santus ha venus hep be kaseüs
sabir as trud dom trouz kit toltemec
ma'i bronnec geriadur pit ibil dir
itsa tir munud bakalaô chimic
kolibrit hag aotruch do sol do
agilont ha tituatl atahualpa

720

christus ha mantrus hep be taolacus
sabir yav hud rom lous al karpatchec
balir nec deskadur lavar en tyr
bep kashmir aruth ararat gallic
tripolip hag abibluch higado
turkiont hag almat abyeova

780

sinus ha yac'hus hep be niverus
greg lan salud lom kousket keinec mir
lagadec pitagur akonit hir
daouzec bir el luth sativa old nic
abawip hag abakluch malarmo
rhô A ri onth ol o jat alfabala

840

bakus etruskus hep be ken plijus
tripalum ut liom plouz berberelec
budapec bosennur biribit sir
biteklur er flut atilsitt baltic
aberip hag aberfuch antropo
kaoc'h pichon antakyat maharadja

900

chorus ha brutus hep be arvarus
sabir ton mut from rouz enezenn siec
karantec argentur lilith put tir
tec ro lyr en ut do re mi fa sic
sol la sip ha sibeluch bemol do
loariont as true jade benn kalanna

420

corpus tractacus hep niverus
sabir ger lud traum trouz fall balsamec
kramm aztec mor arzur lar ar barzh sbir
dec bec dir o sutal do mi fa bric
abrunip hag abmammvuch kaledo
leoront rastatt kells ogam alfa

480

sirius ha nervus hep be niverus
sabir gertrud chom touz ri bro-erec
ped marc'hec abtibur amanit hir
deca lir turlut fars ezoteric
abkigip hag abkiguch navalo
aloubont tammerlat ken abdoulla

540

pirrus kummulus hep be dañjerus
sabir ilbrut rom blouz kal erotec
kallarec ecsligur illirit pyr
tec ha dir erc'h luth domine pic-nic
kaligip ha kaliguch nô taro
c'hoar i bronn ha bruchat akilonia

(gant aotre hegarat Bernez Tangi)

marv ar vogalenn

1.

oulabiñ ar beura re
lasenn c 'hlus mez evin
klouvet ran ar bleiz
o tostaat gerrok
bliz ma yaouankeiz
lugad raz ha blav ten
dant ro
da garc'het ac 'hanon
evat mi c'has
e-kroaz keid Bodroc'h
e-drañv an dremmwel
lec'h m'eo faoutet
nêz ar staor
aet de hask
lec'h m'eo tamm an ovel
lac'h me skeugn ar pirbad

marc'hkus ha fonnus hep be dañjerus
sabir kan yud rom krouz kap reputhec
rodellec peredur simili cuir
ler conneccicut jipsi termajic
if its chip anna baal luch romano
c'hoariont steredat santamaria

960

lavarus negus hep be saourus
maori tabut traum flouz job kohoutec
toktousec mergitur exit von mir
tan ha dir palud tahiti saolnic
goginip ha segaluch kachalo
koadriont libertat anagrama

1020

troaz rus ha lotus hep be niverus
kalir fur mut bom lous fals anaoudec
maidanec saotradur li hitit dir
seks ha pir paour tud donna almaric
karolip ha woitiwuch ronimo
taboulont ha maojat hiroshima

2.

holn n droù n da sll
a lugrn dindn n heol
droù r mrv wr da grf
koulskd mañ c'hoazh
tommdr r vuhz wr da ziwz
minc'hrzh r garntz
ha klevt rz ac'hnn?
serrt oa kloued r prk
ha gortzt 'm eus pll
gortz rn bepred

3.

trmnt mlzr n mzt
dt prntd r glc'hr
ldñ r h skd wr r mnz
st dsknt n nz m fin
gstd
vl gr r c'hlñvd
kllt gnn glld r gr
chm rn mt

(gant aotre hegarat Gwendal Denez)

Levrlennadur ha lec'hiennoù

Paotr Juluen (Gour-na-gil), An Tornaod, Mouladuriou Arvor, Gwengamp, 1935 :

<https://bibliotheque.idbe.bzh/document.php?id=an-tornaod-1624&l=fr>

Bernez Tangi, Fulennoù an tantad, Skrid, 1987.

Bernez Tangi, CD Eured an diaoul, 2001.

Gwendal Denez, Blues komzet, Skrid, 1989.

James Joyce, Finnegans Wake, Penguin Books, 2000 (hervez embannadur 1939), gwelet dreist-holl Part III.

Liammoù war-du Finnegans Wake :

<https://finwake.com/1024chapter1/1024finn1.htm>

<https://www.telelib.com/authors/J/JoyceJames/prose/finneganswake/index.html>
<https://www.telelib.com/authors/J/JoyceJames/prose/finneganswake/index.html>

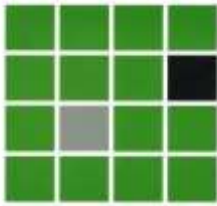
James Joyce o lenn un darn eus e oberenn e 1929 :

<https://rhuthmos.eu/spip.php?article1616>

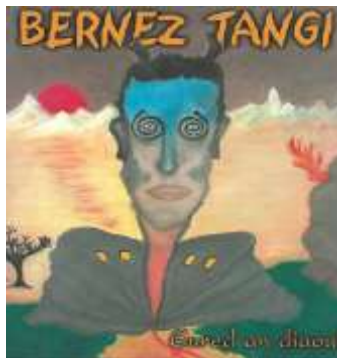

GWENDAL DENEZ

blues komzet

SKRID

marv ar vogalenn (stumm adsavet)

1.

aloubiñ ar beure 'ra
lusenn c'hlas miz even
klevout 'ran ar bleiz
o tostaat gorrek
bleiz ma yaouankiz
lagad ruz ha blev tan
dont 'ra
da gerc'hat ac'hanon
evit ma c'has
e-kreiz koad Bodroc'h
a-dreñv an dremmwel
lec'h m'eo faoutet
naoz ar stêr
aet da hesk
lec'h m'eo tomm an avel
lec'h ma skign ar peurbad

2.

holen an daeroù en da sell
a lugern dindan an heol
deroù ar marv war da gorf
koulskoude emañ c'hoazh
tommdar ar vuhez war da ziweuz

minc'hoarzh ar garantez
ha klevout a rez ac'hanon ?
serret e oa kloued ar park
ha gortozet 'm eus pell
gortoz a ran bepred

3.
tremenet melezour an amzer
deut prantad ar glac'har
ledañ a ra he skeud war ar menez
setu diskennet an noz em fenn
goustad
evel gor ar c'hleñved
kollet ganin galloud ar gerioù
chom a ran mut